

עצמה לא יקנה ואם קינח (= מרח) – חייב חטאת, משום 'ממחק']. כן אמר רבי יהודה בברייתא. ולדעת תנא קמא, מותר להחזיר רטיה שפרשה אף במדינה. ופסק שמואל לאסור, כרבי יהודה. אמר רב חסדא: מחלוקת כשפרשה על כלי, אבל פרשה על גבי קרקע – דברי הכל אסור להחזירה. ומסופר על רב אשי שהחזיר רטיה שנפלה לו על הכר.

אפשר שרב אשי חולק על רב חסדא וסובר שמחלוקת התנאים כשנפלה על הקרקע אבל על הכלי לדברי הכל מותר. ואפשר שסובר כרב חסדא אלא שפסק כתנא קמא, ודלא כשמואל (ערש"י ותוס'. וכן פסקו הר"ף והר"ה).

יש פוסקים שאם נטל את הרטיה בידיים מן המכה, אסור להחזירה ואפילו עודה בידו, או כשהניחה על הכלי (ע' או"ח שכת, כו). וכתבו הפוסקים שאם הסירה על מנת לתקן אפשר לסמוך על המקלים (ע' משנ"ב ושעה"צ שם). ואם גם עודה בידו נראה שראוי להקל אף לכתחילה (עפ"י שבט הלוי ח"ה עח).

נתינת רטיה על המכה בתחילה, אסורה אף במקדש (שלא התירו אלא להחזיר לאחר שהכהן נטלה בשביל שיוכל לעבוד, שזהו כלצורך עבודה, אבל נתינה מלכתחילה אינה צורך עבודה כלל).

דפים קב – קג

קסו. האם מותר בשבת לקשור נימה לכלי שיר שבמקדש?

לתנא דמתניתין, מכשירי מצוה דוחים את השבת, הלכך כלי שיר שבמקדש שנתקלקלו, מתקנים אותם לצורך שירה על הקרבנות. ודוקא אם לא יכלו לתקן מאתמול, כגון שנתקלקלו בשבת, אבל יכלו לתקן אתמול – אסור. ולדעת רבי אליעזר, מכשירי מצוה דוחים את השבת אפילו היה אפשר לעשותם מאתמול.

משנתנו הולכת כמאן דאמר 'עיקר שירה בכלי' אבל למאן דאמר 'עיקר שירה בפה, אין השיר דוחה את השבת (עפ"י תוס' סוכה נ: ר"ן כאן. וע' באריכות באבני נזר או"ח כו).

נימת כנור שנקרעה במקדש – קושרה. רבי שמעון אומר: עונבה. רבי שמעון בן אלעזר אומר: הואיל ואינה משמעת הקול בקשירה או עניבה, משלשל (– מאריך את המיתר בצד האחד, ע"י גלגול היתד) ומותח וכורך (על היתד שבעבר השני). [ולתנא קמא, עדיף לקשור מלשלשל, כיון ששניהם אב-מלאכה, ואם ישלשל ויכרוך כדרכו, יבוא להתיר אף בכנור חדש לכתחלה, הלכך קשירה עדיפה. רש"י].

נראה מדברי רש"י שהותר לקשור לתנא קמא בקשר של קיימא, אבל מדברי כמה ראשונים אין נראה כן.

לפי אפשרות אחת בגמרא, אף לתנא קמא פעמים שיש לענוב ולא לקשור – כאשר נפסקה הנימה בראשיה (שאינן צריך שם חיזוק כל כך. רש"י), ורק כשנקרעה באמצעה מותר לקשור.

רבי שמעון שאמר עונבה – יתכן שסובר מכשירי מצוה אינם דוחים את השבת. ואפשר (לאיבעית אימא' השני) שמדאוריתא מותר לקשור ומשום גזרה אסר, אטו נקרע מן הצד.

דף קג

קסז. א. האם מותר בשבת לחתוך יבלת במקדש, בבהמה או באדם?

ב. האם התירו שבות השייכת למקדש, מחוץ למקדש?

ג. כהן שלקה באצבע – האם מותר לכרוך גמי על מכתו, ומה הדין במדינה?

א. חותכים יבלת במקדש, ביד ולא בכלי – כן סתמה משנתנו.
א. לרש"י, חיתוך יבלת בכלי היא תולדת 'גוזז'. ויש אומרים משום 'חובל'. ערש"ש, מנחת חינוך – מוסף השבת, יב; מאור ישראל כאן. והרמב"ם (ט,ה) כתב שהחיתוך יבלת מגופו בין ביד בין בכלי פטור. וע' שבט הלוי ח"ט פט.
ב. משמע מרש"י (בד"ה אילימא) שלדעת חכמים החולקים על רבי אליעזר, אין התר לחתוך ביד אלא יבלת שעלתה בשבת, שלא היה אפשר לחתכה מאתמול (עפ"י מהרש"א). והרש"ש כתב שמותר, מלבד בקרבן פסח שלא התירו מחוץ למקדש, וכרב יוסף.
ג. מדובר ביבלת המהווה מום בבהמה, כגון יבלת שבעין ואין בה שער, אך לא ביבלת בשאר מקומות כשאין בה עצם, שאינה אלא תלתול בשר בעלמא (עפ"י תוס' בכורות לח: ד"ה וסימנך).
לרוב הדעות שבגמרא, מדובר רק ביבלת לחה, אבל יבשה מותר אף בכלי מפני שהיא כמפורכת. אבל לדעה אחת (רבי אליעזר או רבי יוסי בר חנינא), יבלת לחה אין חותכים אפילו ביד (משום 'שבות'), מלבד לדעת רבי אליעזר. ויבשה חותכים ביד ולא בכלי (ששבות גדולה היא. תוס').
רב יוסף אמר שלא התירו חיתוך יבלת ביד אלא בקרבנות ציבור הנמצאים במקדש, אבל בקרבן פסח לא התירו חכמים 'שבות' מפני שהוא נמצא אצל בעליו מחוץ למקדש. [ורב ספרא הקשה על כך]. ורבי אליעזר מתיר אף בפסח, שלשיטתו מכשירי מצוה דוחים אפילו מלאכה גמורה.
לדעת רבי אלעזר או רבי יוסי בר חנינא, התנא רבי אליעזר מתיר לחתוך יבלת אפילו בכלי, אבל רבא אמר שגם רבי אליעזר מסכים כל שאפשר לשנות – משנים, הלכך יש לחתוך ביד. ומאותו טעם כהן שעלתה בו יבלת – חברו חותכה לו בשניו, (ולא בכלי וגם לא ביד. ואולם בבהמה שמאוס הדבר לחתוך בשניים, מותר לחתוך ביד. תוס'), הגם שמדין תורה מותר לרבי אליעזר לחתוך אפילו בכלי.
מבואר בתוס' שלא מצריך רבי אליעזר לשנות אלא כשאין הדבר כרוך בשהייה, אבל אם מתעכב בשל כך, מותר ללא כל שינוי.

ב. לרב יוסף, לא התירו שבות במקדש אלא בתוך המקדש, אבל בחוץ – אסור. [כגון חיתוך יבלת של קרבן פסח, מלבד לרבי אליעזר הסובר מכשירי מצוה דוחים אפילו מלאכה גמורה]. ורב ספרא הקשה והוכיח שהתירו שבות דמקדש אף מחוצה לו. ורב יוסף תירץ שלא התירו אלא לבני חבורה המנויים על הפסח, [שמוותר להם לשלשלו לתנור עם חשכה], הואיל וזריזים הם, אבל בעלמא לא.

ג. כהן שלקה באצבעו – כורך עליה גמי במקדש, שזוהו צורך עבודה, כי גנאי הוא שתיראה מכתו עם העבודה. [אבל במדינה אסור, משום שהגמי מרפא ואסור להתרפאות בשבת]. ואם מהדק הגמי כדי להוציא דם – אסור, (שאינן זה צורך עבודה. ועוד, הרי הוא 'חובל' ואב מלאכה לא הותרה במקדש. רש"י).
אי אפשר לכרוך במקום שהוא עובד שם, משום חציצה בין יד הכהן לכלי.
ולדעת הראב"ד, אין חציצה פוסלת בפחות מג' על ג' שלא במקום בגדים.
נחלקו אמוראים אם מותר לכהן לכרוך צלצול (= חגור) קטן או אסור הדבר משום יתור בגדים.
נראה שמותר לכרוך צלצול במדינה, מפני שאינו מרפא וגם אינו מוציא דם. וכן כל דבר שאינו מרפא אלא נועד למשמרת ולהגן על המכה (עפ"י תוס', ריא"ז, הגהות אשרי).

כריכת צלצול קטן על המכה בשעת עבודה, ודיני יתור בגדים – בזבחים יט.